

مقاله پژوهشی:

تدوین راهبردهای اقتصادمقاومتی دانش‌بنیان

فرهاد رهبر^۱، منصور نیک چهره گل‌افزایی^۲

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۲/۱۳

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۲/۲۰

چکیده

اقتصاد دانش‌بنیان عاملی حیاتی برای توسعه اقتصادی در هر کشوری است. در واقع این ساختار نوین موتور رشد و توسعه به‌شمار می‌رود. جمهوری اسلامی ایران نیز جهت دستیابی به رشد و توسعه پایدار و فراگیر و نیز رقابت در عرصه جهانی، نیازمند تحول و جهشی بزرگ از سطح اقتصاد منبع محور به اقتصاد دانش‌بنیان است. از طرفی، دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله با رویکردی جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا، اهمیت پژوهش را در تدوین راهبردهای اقتصادمقاومتی مبتنی بر دانش را هویدا می‌سازد. بر این اساس، مسئله اصلی تحقیق حاضر عبارت‌است از راهبردهای اقتصادمقاومتی دانش‌بنیان در نظام جمهوری اسلامی ایران کدامند؟ پژوهش حاضر از نوع کاربردی - توسعه‌ای با رویکرد آمیخته اکتشافی (کیفی و کمی) می‌باشد. جامعه آماری تحقیق شامل ۳۵ نفر از خبرگان با حداقل ۲۰ سال سابقه مرتبط می‌باشد که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب گردیده‌اند. ابزارهای اصلی جمع‌آوری داده در این تحقیق اسناد و مدارک، مصاحبه و پرسشنامه می‌باشند که با روش‌های گردآوری داده‌ها کتابخانه‌ای و میدانی داده‌های لازم جمع‌آوری، سپس با استفاده از روش‌های تحلیل راهبردی نظیر ماتریس‌های ارزیابی محیط داخلی (IFE) و ارزیابی محیط خارجی (EFE) و تدوین راهبرد SWOT تحلیل‌های مربوط صورت گرفته، بعد از آن با استفاده از ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی نسبت به اولویت‌بندی راهبردها اقدام شد. نتایج حاصل، پنج راهبرد اولویت دار را مشخص کرد که در این مقاله راهکارهای اجرایی آن نیز ارائه شده است.

کلید واژه‌ها: اقتصادمقاومتی، اقتصاد دانش‌بنیان، راهبرد

۱. عضو هیات علمی دانشگاه تهران

۲. دانش‌آموخته دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی (نویسنده مسئول)

مقدمه

واژه‌ی «اقتصاد مقاومتی»^۱ اولین بار در دیدار کارآفرینان با مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در شهریور سال ۱۳۸۹ مطرح شد. در حوزه اقتصادی، جمهوری اسلامی ایران باید از الگوی علمی و بومی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی پیروی کند. این الگو الهام بخش بوده و نظام اقتصادی اسلام را عینیت خواهد بخشید. اقتصاد مقاومتی در پی مقاوم‌سازی، بحران زدایی و ترمیم ساختارها و نهادهای فرسوده و ناکارآمد موجود اقتصادی کشور می‌باشد. یکی از ارکان یا ابعاد اصلی اقتصاد مقاومتی که پل عبور از اقتصاد وابسته به نفت و منابع و مواد خام است، اقتصاد دانش بنیان می‌باشد (اخوان و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۵). اقتصاد دانش بنیان عاملی حیاتی برای توسعه اقتصادی در هر کشوری است. در واقع این ساختار نوین، موتور رشد و توسعه به‌شمار می‌رود.

مندل^۲ در سال ۱۹۹۶، اقتصاد نوین را توسعه یک اقتصاد دانش محور، با رشد بالا و کم تورم معرفی نمود و بیان داشت «اقتصاد دانش محور، اقتصادی است که در آن توانایی یادگیری برای موفقیت اقتصادی افراد، شرکت‌ها، مناطق و اقتصاد ملی، بسیار مهم و حیاتی است، و اساس آن را ساخت و خلق دانش‌ها، مزایای رقابتی و مهارت‌های جدید دانست که چیزی فراتر از دسترسی صرف به اطلاعات می‌باشد». از سوی دیگر اقتصاد دانش بنیان یا اقتصاد دانشی توسط سازمان همکاری اقتصادی و توسعه^۳ مورد تاکید خاص در راهبرد توسعه ملل قرار گرفته است. با وجود اهمیت اقتصاد دانش بنیان در رشد و پیشرفت کشور، تاکنون راهبردهای مدون برای این مهم در چارچوب اقتصاد مقاومتی تدوین نشده است. بنابراین، تدوین راهبردهای اقتصاد مقاومتی دانش بنیان هدف اصلی پژوهش حاضر می‌باشد.

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

در جدول شماره ۱، خلاصه‌ی مهم‌ترین تحقیقات مرتبط با اقتصاد دانش بنیان ارائه شده است.

1. Moghavemati economy
2. Mandel
3. Organization for Economic Co-operation and Development(OECD)

جدول شماره ۱. خلاصه‌ی بررسی مقاله‌ها و پژوهش‌های داخلی و خارجی

موضوع پژوهش	نویسندگان، سال	نتیجه‌گیری مقاله
تاثیر مولفه‌های اقتصاد دانش‌بنیان بر کارآفرینی در کشورهای منتخب	راغفر و دیگران، ۱۳۹۶	مولفه‌های اقتصاد دانش‌بنیان در چارچوب تعریف بانک جهانی (آموزش و منابع انسانی، نظام نوآوری، فناوری اطلاعات و ارتباطات، رژیم‌های اقتصادی و نهادی) بر کارآفرینی نوپادر گروهی از کشورهای منبع محور (۱۰ کشور از جمله ایران) و نوآوری محور (۱۸ کشور) با استفاده از تکنیک پانل دیتا و به روش گشتاورهای تعمیم یافته (GMM) طی دوره‌های زمانی ۲۰۰۸-۲۰۱۵ نشان می‌دهد که در کشورهای منبع محور، تمام مولفه‌های اقتصاد دانش‌بنیان به غیر از متغیر فناوری اطلاعات و ارتباطات اثری مثبت و معنادار بر کارآفرینی طی دوره‌های مورد مطالعه دارد. در کشورهای نوآوری محور نیز تمام مولفه‌های اقتصاد دانش‌بنیان تاثیر مثبت و معناداری بر کارآفرینی داشته‌اند.
بررسی نقش اقتصاد دانش‌بنیان و بهره‌وری در اقتصادمقاومتی	رمضان پور و دیگران، ۱۳۹۱	تبیین نقش هر یک از ارکان اقتصاد دانش‌بنیان در بهره‌وری و تاثیر آن بر اقتصادمقاومتی بررسی‌ها نشان داد که اتکا به دانایی توأم با بهره‌وری در عمل و کار خردمندانه زمینه لازم را برای تحقق اقتصادمقاومتی در شرایط تحریم فراهم می‌سازد. در این مقاله بیان شد که ارکان اقتصاد دانش‌بنیان رابطه مثبتی با بهره‌وری دارند و پیامد این رابطه کاهش بیکاری، رونق تولید داخلی، کیفیت بهتر محصولات و خدمات، اصلاح الگوی مصرف و در واقع تحقق مولفه‌های اقتصادمقاومتی خواهد بود. به نظر می‌رسد تاکید و توجه به ارکان اقتصاد دانش‌بنیان با در نظر گرفتن تاثیر آن بر بهره‌وری می‌تواند در تحقق اقتصادمقاومتی موثر باشد.
بررسی اثرات اقتصاد دانش‌بنیان بر رشد تولیدات در ایران	نینا میرانی و دیگران، ۱۳۹۳	نتایج حاصل از پژوهش براساس داده‌های سری زمانی سالانه اقتصاد در طی دوره‌های ۱۳۸۹-۱۳۵۳ که از اطلاعات و داده‌های بانک مرکزی استخراج شد، نقش شاخص‌های اقتصاد دانش‌بنیان شامل آموزش و منابع انسانی، زیرساخت اطلاعات و ارتباطات، موجودی سرمایه و درجه باز بودن تجاری بر رشد تولیدات با بهره‌گیری از مدل‌های اقتصادسنجی هم‌انباشتگی مورد آزمون تجربی دلالت بر این داشته که روابط مفروض در فرضیه‌های پژوهش، شامل اثرات مثبت اقتصاد دانشی و ابعاد آن در رشد تولیدات داخلی با در نظر گرفتن متغیر مداخله‌گر تحریم‌های اقتصادی مورد پذیرش واقع شد.
نقش راهبردی تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی در اقتصاد	ابوالقاسم عربیون و دیگران، ۱۳۹۱	اقتصاد دانش‌بنیان یکی از راهبردهای اساسی برای رشد و توسعه اقتصادی کشورها تبدیل شده است. تجاری‌سازی دستاوردهای پژوهشی با توجه به اصول اقتصاد دانش‌بنیان به‌عنوان راهی که می‌توان از طریق آن توسط سرمایه‌های انسانی و اجتماعی تولید ثروت نمود مطرح شده است. این امر ضرورت پیوند دانشگاه و صنعت را دو چندان می‌کند. پس اتخاذ سیاست‌های مناسب برای کمک به تشکیل شرکت‌های زایشی دانش‌بنیان دانشگاهی یکی از دغدغه‌های دولت‌ها باید باشد. لزوم تدوین مجموعه‌ای کامل از سیاست‌های حمایتی برای کمک به شکل‌گیری رشد و رفع موانع پیش روی آنها را با در نظر گرفتن اقتصاد دانش‌محور آشکار کرده است.

موضوع پژوهش	نویسندگان، سال	نتیجه گیری مقاله
رابطه بلند مدت اقتصاد دانش بنیان و رشد اقتصادی در ایران	داود بهبودی و دیگران، ۱۳۸۹	نتایج حاصل از تحقیق بین دانش و رشد اقتصادی در ایران طی دوره (۱۳۴۶-۱۳۸۶) می باشد. نتایج نشان می دهد که بین تمام محورهای دانش (آموزش و منابع انسانی، زیرساخت های اطلاعاتی و رژیم های نهادی و اقتصادی) و رشد اقتصادی رابطه بلند مدت وجود دارد. توسعه دانش در ایران از جهات مختلف توصیه سیاستی این مطالعه می باشد.
تجاری سازی فناوری عامل موثر در توسعه فناوری و اقتصاد	رضا راد فر و دیگران، ۱۳۹۲	تجاری سازی را می توان به بازار رساندن یک ایده یا یک نوآوری دانست که باید با مطالعه دقیق بازار و استخراج نیازهای بازار، انجام تحقیقات و آزمایش های لازم، تهیه کرد. فناوری به تنهایی عامل خلق ثروت نیست بلکه استفاده موثر و مناسب از آن است که باعث خلق ثروت می شود. هنگامی که از فناوری برای افزایش ارزش منابع و عرضه محصولات و خدمات مورد نیاز بازار استفاده شود، ثروت افزایش می یابد. فناوری می تواند در قالب محصولات، تولید، خدمات یا حتی بازاریابی باشد. البته فقط تعداد کمی از نوآوری ها، قادر به طی کردن زنجیره ارزش و رسیدن به بازار هستند.
تحریم اقتصادی و عملکرد شرکت های دانش بنیان	آیت اله ممیز و دیگران، ۱۳۹۲	نقش شرکت های دانش بنیان در تحقق اقتصاد مقاومتی بسیار مهم بوده و باید به صورت هدفمند این موسسات مورد حمایت واقع شوند. بررسی ها نشان می دهد که مشکلات ساختاری و مدیریتی در کشور از یک سو و فشار تحریم ها از سوی دیگر باعث شده تا نظام نوآوری و فضای کسب و کارهای دانش بنیان در کشور شرایط مطلوبی نداشته باشد. بنابراین با توانمند کردن و تشویق و زمینه سازی فعالیت آنان در قالب شرکت های دانش بنیان، کشور توان رویارویی با هرگونه تهدید و تحریم اقتصادی را خواهد داشت.
نظام اقتصادی اسلامی الگویی کامل برای اقتصاد مقاومتی	علی اسدی، ۱۳۹۳	با ترکیب سه عنصر علم اقتصاد، مکتب اقتصادی و نهادهای اقتصادی - اجتماعی، اقتصاد ملی که به نوعی در یک نظام اسلامی همان نظام اقتصاد اسلامی است، شکل می گیرد و اقتصاد اسلامی هم در قالب یک حکومت اسلامی تحقق می یابد. بر همین اساس الزامات تحقق اقتصاد مقاومتی عبارتند از: ۱. اقتصاد علم است و یک اقتصاد باید علمی اداره شود. ۲. حوزه عمل اقتصاد دستوری و اثباتی متفاوت است. ۳. هم اقتصاد وهم مقاومت باید مردمی باشد. ۴. تولید ملی پایه و اساس اقتصاد مقاومتی است. ۵. مقاومت کار فرهنگی لازم دارد. ۶. ساده ترین راه مقاومت تقلیل بحران هاست.
تحلیل تطبیقی نقش مولفه های اقتصاد دانش محور بر رشد اقتصادی	باصری و دیگران، ۱۳۹۴	یافته های پژوهش با استفاده از داده های سالانه ۱۹۹۶-۲۰۰۷ در ایران و کشورهای با شاخص اقتصاد دانش همتر از ایران، نشان می دهد که شاخص های نوآوری و گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات رابطه معنادار و مثبتی با رشد اقتصادی این کشورها داشته است.

موضوع پژوهش	نویسندگان، سال	نتیجه گیری مقاله
توسعه اقتصادی دانش پایه، مبانی نظری، تجربیات و الزامات	شعبانی و همکار، ۱۳۹۰	توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات منجر به بروز ساختارهای نوینی در اقتصاد کشورهای توسعه یافته شده است. این مسئله منجر به توجه بیش از پیش به اقتصاد نوین، اقتصاد شبکه‌ای یا اقتصاد دانش پایه در این کشورها شده است. لیکن حرکت ایران در این سمت حرکت مقدماتی بوده است. توجه کشورهای مورد بررسی به ویژه آمریکا به توسعه دانش پایه، تجاری‌سازی، تحقیق و توسعه (R&D)، صنایع کوچک و متوسط، سیاست‌های تشویقی تخصیص یارانه مستقیم و معافیت‌های مالیاتی و حمایت‌های قانونی از مالکیت فکری بوده است.
اقتصاد دانش بنیان و توسعه پایدار	حمید ناظمان و همکار، ۱۳۸۹	در تحقیق مذکور دانش پایگی اقتصاد و ارتباط آن با توسعه‌یافتگی بررسی شد و مشخص شد که دانش همواره به‌عنوان یکی از اهرم‌های اساسی توسعه مورد توجه بوده است. یافته‌های مدل پیشنهادی وجود ارتباط و همبستگی آماری معناداری را میان سطح توسعه یافتگی و درجه دانش پایگی اقتصاد را نشان می‌دهد.
بازاریابی و SME	گلیمور، ۲۰۱۳	شرکت‌های کوچک و متوسط با توجه به نیازهایشان چگونه خود را با استفاده از بازاریابی استاندارد انطباق بدهند.
توسعه کارآفرینی در آفریقا: یک مرور کلی	احمد و وا وی واکوو، ۲۰۱۳	توصیه برای اقدامات و اصلاحات اقتصادی که باید برای توسعه در آفریقا براساس کارآفرینی و محیط آن صورت گیرد.
بررسی رابطه بین کارآفرینی، نوآوری و عملکرد	اولیندا بیزی و افتخار، ۲۰۱۲	رابطه مستقیم معناداری بین کارآفرینی، نوآوری و عملکرد کیفیت شرکت‌های کوچک و متوسط وجود دارد.
مدل‌سازی کارآفرینی مؤثر در شمال شرق ایتالیا	کامفو و گرلی، ۲۰۱۲	عوامل کارآفرینی عمدتاً به عوامل فناوریک، مالی و سازمانی متمرکز است و با آنها ارتباط دارد.
کارآفرینی علمی در شرکت‌های بیوفناوری UK	گاروآ ودنا، ۲۰۱۲	میزان تاثیر سه نوع کارآفرینی دانشگاهی بر عملکرد شرکت‌ها.

بررسی‌های بعمل آمده از پیشینه‌های تحقیقات صورت گرفته، حاکی از اهمیت و توجه ویژه اندیشمندان و صاحب‌نظران داخلی و خارجی به مقوله اقتصاد دانشی دارد، لیکن به صورت بنیادین و اساسی به صورت تدوین راهبردها با تلفیقی از رویکرد اقتصادمقاومتی که مبتنی بر محور دانش باشد کار جدی صورت نپذیرفته است. این مسئله یکی از نقاط مغفول مانده در تحقیقات انجام شده در حوزه اقتصادمقاومتی دانش بنیان می‌باشد. در بیشتر منابع، پیشینه‌های تحقیقات صورت گرفته در زمینه توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات، منجر به بروز ساختارهای نوینی در اقتصاد کشورهای توسعه یافته شده است. این مسئله منجر به توجه بیش از پیش به آموزش و پژوهش، توسعه شرکت‌های دانش بنیان در جهت توسعه اقتصاد نوین و اقتصاد شبکه‌ای یا اقتصاد دانش پایه در این کشورها شده است. به علاوه، رابطه معناداری در اکثر کشورهای توسعه یافته بین دانشگاه و صنعت وجود داشته، لیکن حرکت ایران در این سمت حرکت مقدماتی بوده است و این یکی از وجوه افتراق اصلی سایر کشورها با کشور ایران می‌باشد. توجه کشورهای مورد بررسی به ویژه آمریکا به توسعه دانش پایه، تجاری‌سازی، تحقیق و توسعه (R&D)، صنایع کوچک و متوسط، سیاست‌های تشویقی تخصیص یارانه مستقیم و معافیت‌های مالیاتی و حمایت‌های قانونی از مالکیت فکری بوده است. در کشور ایران هرچند از بابت مشوق‌های مالیاتی، تسهیلات پرداختی، معافیت‌ها و سایر عوامل اثرگذار در ارتقای اقتصاد دانش بنیان، کارآفرینی و نوآوری، تجاری‌سازی خدمات، محصولات و بازاریابی صورت گرفته است؛ اما اثرات قابل توجه‌ای در عمل در پی نداشته است. ضمن آنکه توسعه زیرساخت‌های اطلاعات و ارتباطات از عوامل بنیادی در امر توسعه اقتصاد دانش بنیان می‌باشد. نوآوری حاصل از اجرای این تحقیق، در تدوین راهبردهای اقتصادمقاومتی دانش بنیان، مسلماً می‌تواند کمک شایانی به توسعه اقتصادی کشور کند. تدوین راهبردهای اقتصاد دانش پایه (منبعث از ظرفیت‌های درونی، پویا، مستحکم، درون‌زا، مقاوم و مستحکم در مقابل فشارها و تحریم‌های استکبار جهانی)، زمینه دستیابی کشور به ایرانی مقتدر، پیشرو و فعال در عرصه‌های مختلف جهانی را فراهم خواهد کرد.

اقتصادمقاومتی

مقام معظم رهبری (مدظله العالی) با ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصادمقاومتی تاکید فرمودند: پیروی از الگوی علمی و بومی برآمده از فرهنگ انقلاب اسلامی، عامل شکست و عقب نشینی دشمن در جنگ تحمیلی اقتصادی بوده است. بر همین اساس، تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی و سند چشم‌انداز بیست ساله، اقتصاد متکی به دانش و فناوری، درون‌زا و برون‌گرا، پویا و پیشرو در سایه استقرار الگوی اقتصادمقاومتی دانش‌محور خواهد بود. «اقتصادمقاومتی یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار، در شرایط تحریم، در شرایط دشمنی‌ها و خصومت‌های شدید می‌تواند تعیین‌کننده رشد و شکوفایی کشور باشد»^۱. برای تبیین مبانی فکری و نظری رشد باید مکتب اقتصادی را نه به‌عنوان یک موضوع مجزا و مطلق بلکه به‌عنوان جزئی از کل یک تمدن و نظام بزرگ در نظر بگیریم (صدر، ۱۳۵۰: ۲۸۹-۲۸۸). پس می‌توان گفت، اقتصادمقاومتی محصول اقتصاد اسلامی است. وقتی بحث از اقتصادمقاومتی می‌کنیم، تصور ما از اقتصاد، نوعی از اقتصاد است که ریشه در جهان بینی توحیدی دارد و مقوله‌های مادی معیشت و معنویت را در یک تفسیر و یک الگوی خاص دنبال می‌کند. پس می‌توان گفت که اقتصاد اسلامی لزوماً مقاومتی هم هست. در خود «علم اقتصاد» و «برنامه‌ریزی اقتصادی» مفهوم و عمل مقاومت به معنی بهینه‌یابی در هر شرایطی نهفته است. بخشی از این قابلیت انعطاف را گاهی «فزیت اقتصادی» گفته‌اند (سیف، ۱۳۹۱ و فایسنک ۲۰۱۰: ۲ و مک اینرویانندل اون گلندس ۲۰۱۰: ۳). بدین معنی که در اقتصادها، این قابلیت وجود دارد تا آسیب‌های وارده بر اقتصاد ناشی از شوک‌ها را ترمیم و تا حدودی به حالت قبل برگرداند. حتی برخی این قابلیت را مورد سنجش قرار داده و اندازه‌گیری کرده‌اند (بریگالیو و دیگران، ۲۰۰۸)^۲.

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان، ۱۳۹۱/۵/۱۶

از منظر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) ارتباط تعاملی و موثری بین اقتصاد مقاومتی و اقتصاد دانش بنیان وجود دارد. بر همین اساس یکی از مهم ترین محورهایی که در سیاست های ابلاغی اقتصاد مقاومتی به آن توجه خاصی گردیده، پیشتازی اقتصاد دانش بنیان می باشد.

اقتصاد دانش بنیان^۱

اقتصاد دانش بنیان، نظام اقتصادی است که در آن، تولید، ارائه خدمات و کاربرد دانش منشأ اصلی ایجاد ثروت به شمار می رود. کارایی این نظام اقتصادی مستلزم تعریف سازوکارها و شناخت عوامل مؤثر بر تولید و به کارگیری دانش است که از ارتباط این عوامل با یکدیگر، زمینه افزایش عملکرد سایر بخش ها نیز فراهم می شود (افقهی، ۱۳۹۲: ۱۵). اقتصاد دانش بنیان می تواند به عنوان اقتصادی که در آن تولید، توزیع و استفاده از دانش مهم ترین محرکه های رشد، ایجاد ثروت و اشتغال در تمام صنایع هستند تعریف شود (رمضانپور و همکاران، ۱۳۹۱). آنچه مسلم است؛ تحقیق به تنهایی سبب توسعه نمی شود، بلکه از طریق تولید محصولات صنعتی، بهبود روش ها و ارائه خدمات به واحدها و بخش های مختلف جامعه و صنعت اسباب توسعه فراهم می آید (رادفر و همکاران، ۱۳۸۸). یکی دیگر از جنبه های فوق العاده اقتصاد دانش افزایش بهره وری است. بهره وری به میزان تولید در قبال واحد کار و سرمایه اطلاق می شود. در این میان آنچه بیش از پیش مورد توجه قرار می گیرد، بهره وری نیروی انسانی است. در اقتصاد دانش بنیان، تولید، توزیع و استفاده از دانش، تاثیر مهمی بر تولید ثروت دارد. اقتصاد دانش محور محرک اصلی رشد، ایجاد ثروت و اشتغال در همه فعالیت هاست (شعبانی و همکار، ۱۳۹۰). اقتصاد دانایی محور^۲ اولین بار توسط سازمان توسعه و همکاری اقتصادی (OECD)^۳ ابداع و به عنوان «اقتصادهایی که براساس تولید، توزیع و استفاده از دانش و اطلاعات قرار دارند» تعریف شد.^۴ چارچوب اقتصاد دانش بنیان با کاربرد مستمر و تولید دانش به عنوان هسته اصلی فرایند توسعه ی

1. Knowledge-based economy
2. Knowledge-based economy
3. Organization for Economic Cooperation and Deveipment
4. OECD,1996

اقتصادی، به اقتصاد دانش بنیان تبدیل می‌شود. اقتصاد دانش بنیان (KE)^۱ اقتصادی است که در آن دانش کلید اصلی رشد اقتصادی است. چارچوب اقتصاد دانش بنیان (KBE) از سوی بانک جهانی عبارتند از:

۱. رژیم اقتصادی و نظام نهادی و انگیزشی: فراهم کننده انگیزه‌های لازم جهت استفاده مناسب از دانش، تحریک خلاقیت‌ها و کارآفرینی و همچنین محرکی برای ایجاد کارآمدی.
۲. آموزش و توسعه منابع انسانی: برای وصول به یک جامعه با افراد متخصص، خلاق و انعطاف پذیر که تولید کننده، جذب کننده، نشر دهنده و استفاده کننده موثر از دانایی باشند.
۳. نظام نوآوری و اختراع: مشتمل بر بنگاه‌ها، مراکز تحقیقاتی، دانشگاه‌ها، مشاوران و سایر سازمان‌هایی که از ذخایر روز افزون دانایی جهانی بهره گرفته و آنرا جذب و با نیازهای ملی / محلی وفق و تعدیل می‌کنند.
۴. زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات: به منظور تسهیل فرآیندهای ارتباطی و اطلاعاتی و همچنین کسب و انتشار دانش (چن و داهلمن^۲، ۲۰۰۵).

توجه به نقش دانش در اقتصاد موضوع جدیدی نیست، به نحوی که آدام اسمیت^۳ در قرن هجدهم به نقش تخصص در تولید و اقتصاد توجه داشته و فردریک لیست^۴ تأکید می‌کند که خلق و توزیع دانش به بهبود کارایی در اقتصاد کمک شایان توجهی می‌کند. طرفداران شومپیتر^۵ نظیر هیرشمن^۶، گالبرایت^۷ و گودین^۸ نیز با ارائه نظریه جدید در زمینه سرمایه انسانی، برای علم و دانش در رشد بلند مدت اقتصادی نقش عمده‌ای قایل می‌شوند. سازمان همکاری اقتصادی آسیا و اقیانوس آرام (APEC)^۹ با گسترش ایده مطرح شده توسط OECD در خصوص اقتصاد دانش بنیان آنرا اقتصادی می‌داند که در آن تولید، توزیع

1. Knowledge Economic
2. Chen & Dahelman
3. Adam Smit
4. Friedrich List
5. Schumpeter
6. Hirschman
7. Galbraith
8. Godwin
9. Asia Pacific Economic Cooperation

و کاربرد دانش، عامل و محرک اصلی رشد اقتصادی، تولید ثروت و اشتغال در تمامی صنایع است (معمار نژاد، ۱۳۸۴: ۱۰۸-۸۳).

در نظریه های توسعه هزاره جدید که به شدت بر نظریه های مکتب نهادگرایی جدید استوار است، تفاوت کشورهای صنعتی با کشورهای رو به توسعه چیزی به مراتب بیشتر از سطح سرمایه فیزیکی یا حتی انسانی این کشورها ارزیابی می شود. از این منظر کشورهای صنعتی و رو به توسعه توابع تولید متفاوتی دارند و به شیوه های متفاوتی سازماندهی می شوند و به توسعه عمدتاً نه به عنوان فراگرد انباشت سرمایه، بلکه به عنوان فرایند تغییر سازمانی، نگریسته می شود (جرالد میر سوزف استیگلیتز، ۲۰۰۶: ۴۵۸-۴۵۷). در یک تعریف عمومی: **اقتصاد دانش محور** اقتصادی است که به وسیله دانش پیش می رود و اقتصادی که به وسیله دانش پیش می رود اقتصادی است که در آن تولید و بهره برداری از دانش بخش مسلط ایجاد ثروت است^۱ (دفتر تجارت و صنعت انگلستان ۱۹۹۸). از این منظر می توان گفت که **اقتصاد دانش محور** از شناخت کاملتر نقش دانش و فناوری در رشد اقتصادی ناشی شده است. در این میان خدمات دانش بر نظیر آموزش، ارتباطات و اطلاعات شدیدتر توسعه یافته است.^۲ در حالی که در دارائی های غیر ملموس، R&D، آموزش نیروی کار، نرم افزارها و مهارت های تکنیکی بالاترین سهم را داشته اند. از آن زمان دانش به عنوان سومین عامل تولید در مدل های رشد اقتصادهای پیشرو ظاهر شد (روبر ۱۹۸۶ و ۱۹۹۰). برای کشورهایی که در زمینه اقتصادی در جهان پیش قراول هستند، دغدغه ایجاد تعادل بین دانائی و منابع آنها را تاجائی پیش برده است که دانش در مقایسه با نیروی کار، ابزارها و زمین، به مهم ترین عامل تعیین کننده سطح استاندارد زندگی تبدیل شده است^۳ (گزارش توسعه جهانی ۱۹۹۹). در سال ۲۰۰۰، کمیته اقتصادی اپک^۴ با بررسی پایه های **اقتصاد دانش محور** در اقتصاد کشورهای مربوط،

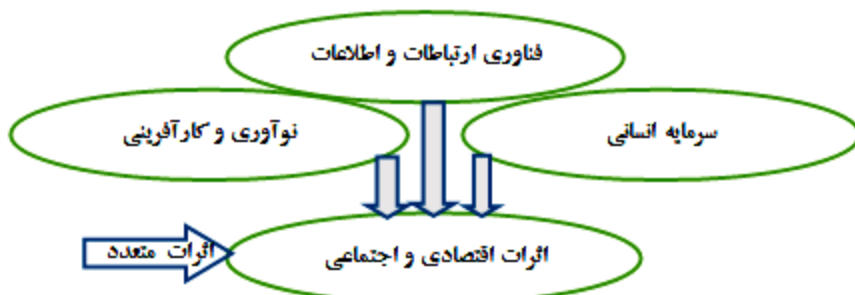
1. 31Aug1999 Earns&Young/What is the Knowledge Economy?/Ministry of Economic Development/ P2/www.med.govt.nz/pbt/infotech

2. Andre Pascal

3. Earns&Young

4. Asia-Pacific Economic Co-Operation (APEC)

چهار مولفه^۱ مؤثر در کارآیی اقتصادهای مهم چند دهه اخیر را شناسایی و به شرح نمودار یک اعلام کرد.

نمودار شماره ۱. مولفه‌های اصلی اقتصاد و جامعه دانش‌محور (منبع: اپک ۲۰۰۱)

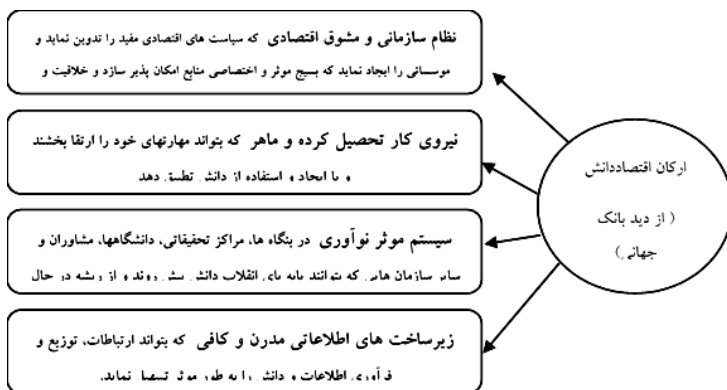
چارچوب‌ها و دیدگاه‌های علمی اقتصاد دانش‌بنیان

اقتصاد دانش‌بنیان، طبق تعریف سازمان همکاری‌های اقتصادی آسیا و اقیانوسیه^(۲۰۰۰)، اقتصادی است که در آن تولید، توزیع و کاربرد دانش مهم‌ترین پیشران رشد، خلق ثروت و ایجاد اشتغال در تمامی صنایع است. اقتصادهای مدرن، عموماً بر دارایی‌های ناملموسی چون دانش، نوآوری، تحقیق و توسعه متکی شده‌اند و از این طریق توسعه اقتصادی به بار می‌آورند (سلیریو^۳، ۲۰۱۲).

دبناس^۴ (۲۰۱۱) در بررسی محرک‌های اقتصادی و رژیم نهادی که اقتصاد دانش‌بنیان را در کشورهای شرق آسیا اشاعه می‌دهند، به این نتیجه رسید که وجود شرایط بیان شده در کشورهایی چون سنگاپور و مالزی موجب تشویق سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) و احتمالاً سرمایه‌گذاری‌های خصوصی داخلی شده است. در سال ۱۹۹۹، بانک جهانی پروژه‌ای با عنوان «دانش برای توسعه (KD)» را به جریان انداخت که با انجام این کار قصد آگاهی بخشی به سیاست‌گذاران کشورها در رابطه با تاثیر دانش به عنوان ابزاری قدرتمند در

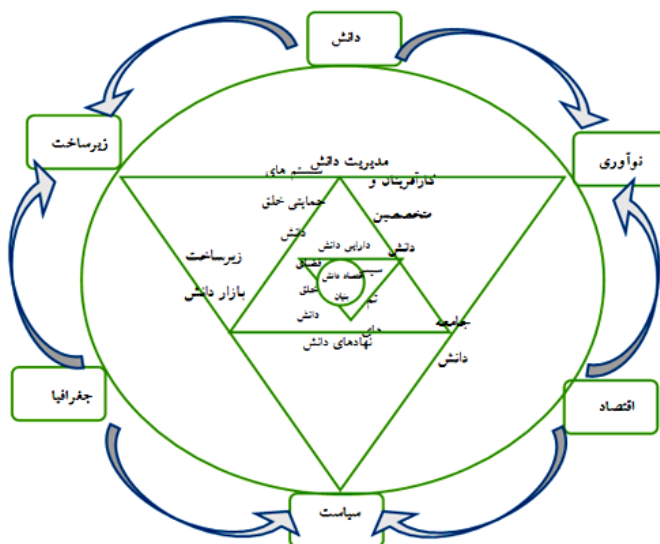
1. Dimensions
2. Asia Pacific Economic Cooperation (APEC)
3. Schiliro
4. Debnath

رشد اقتصادی را داشت (توکان^۱، ۲۰۱۲). در نمودار شماره دو ارکان اقتصاد دانش پایه از منظر بانک جهانی ارائه شده است.

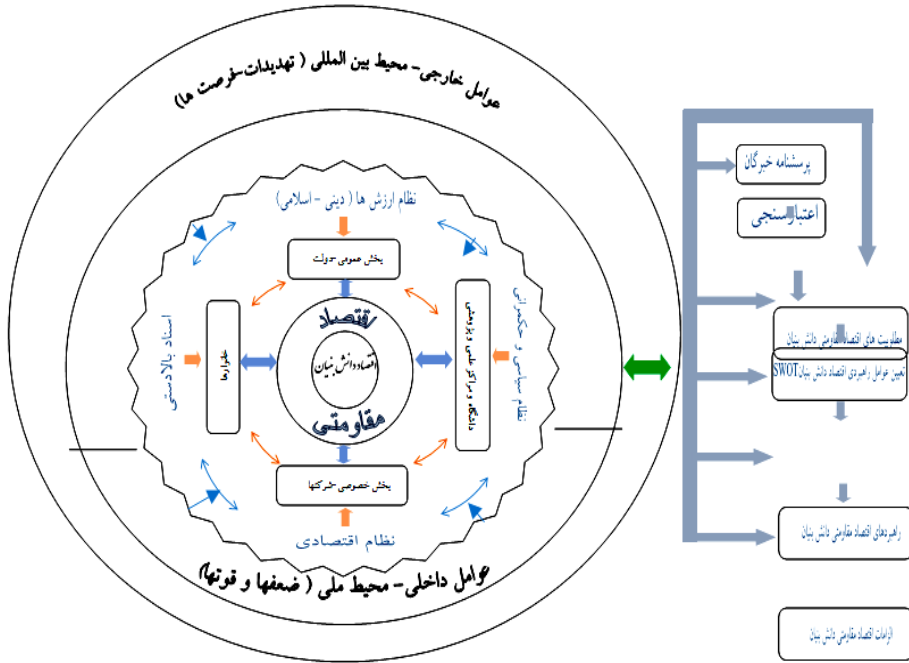
نمودار شماره ۲. ارکان اقتصاد دانش پایه از منظر بانک جهانی

همچنین تحقیقی که توسط مبینی دهکردی در سال ۱۳۹۴ صورت گرفته است، مدل مفهومی اقتصاد دانش بنیان را به صورت نمودار شماره سه ارائه کرده است.

نمودار شماره ۳. مدل مفهومی اقتصاد دانش بنیان (مبینی دهکردی، ۱۳۹۴)

مدل مفهومی تحقیق

نمودار شماره ۴. الگوی مفهومی تحقیق

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نوع کاربردی - توسعه‌ای است. این تحقیق با رویکرد آمیخته (ترکیبی از رویکردهای کیفی و کمی) انجام می‌پذیرد. در رویکرد کیفی با استفاده از تحلیل و محتوا نسبت به تحلیل تدابیر، بیانات و سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) و اسناد بالادستی جهت استخراج مطلوبیت‌ها اقدام شد و با استفاده از روش پیمایشی خبرگی نسبت به تدوین فرصت‌ها، تهدیدها، قوت‌ها و ضعف‌ها و نهایتاً راهبردهای تحقیق پس از اعتبارسنجی و اجرای پرسشنامه QSPM نسبت به تعیین اولویت راهبردها و ارائه راهکارها اقدام شد. در رویکرد کیفی، جامعه آماری پژوهش، شامل کلیه اسناد و مدارک مرتبط با موضوع تحقیق بوده و در رویکرد کمی، جامعه ۳۵ نفر از خبرگان با حداقل ۲۰ سال سابقه می‌باشد که با روش هدفمند انتخاب شدند. روش‌های گردآوری داده‌ها در پژوهش حاضر، استفاده از اسناد و مدارک معتبر، کتاب‌های علمی و تخصصی، مقالات علمی و پژوهشی،

آرشیو سازمان‌های رسمی، سایت‌های اینترنتی آکادمیک و مرتبط با موضوع پژوهش، می‌باشد. ضمن آنکه در مصاحبه، از نظرات ۱۴ نفر از خبرگان استفاده شده است. پس در تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز ترکیبی از شیوه‌های کیفی و کمی متناسب با فرایند تدوین راهبرد، مورد استفاده قرار گرفت؛ به عبارت دیگر متناسب با هدف و سوال تحقیق، ابتدا جهت تعیین شاخص‌های مطلوبیت اقتصادمقاومتی دانش‌بنیان، از روش‌های تحلیل کیفی (خلاصه برداری و جدول‌سازی) و روش‌های آمار کمی (نظیر آمار توصیفی) استفاده شد. جهت ارزیابی محیط داخلی مؤثر بر اقتصادمقاومتی دانش‌بنیان از تکنیک ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE) استفاده شده است. ضمناً جهت تعیین فرصت‌ها و تهدیدهای مرتبط با اقتصادمقاومتی دانش‌بنیان، از آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار و...) و جهت ارزیابی محیط خارجی مؤثر بر تدوین راهبردهای اقتصادمقاومتی دانش‌بنیان از تکنیک ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (EFE) استفاده شده است. در تدوین راهبردهای اقتصادمقاومتی دانش‌بنیان از روش‌های کیفی نظیر ماتریس نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها (SWOT)، تحلیل خبرگی و جهت اولویت‌بندی راهبردها از تکنیک ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی (QSPM) بهره برده‌ایم. براساس نتایج به‌دست‌آمده از جدول شماره ۲ مقدار ضرایب آلفای کرونیخ مولفه‌های فرصت‌ها، تهدیدها، قوت‌ها، ضعف‌ها و مطلوبیتها به ترتیب عبارت است از: ۰/۷۹۴، ۰/۸۰۱، ۰/۷۶۵، ۰/۷۹۸ و ۰/۸۰۸ که نشان‌دهنده پایایی بالای پرسشنامه می‌باشد.

جدول شماره ۲. مقدار آلفای کرونیخ هریک از پرسشنامه‌ها در جدول زیر قابل مشاهده می‌باشد.

مطلوبیت‌ها	ضعف‌ها	قوت‌ها	تهدیدها	فرصت‌ها	راهبردهای اقتصادمقاومتی دانش‌بنیان
۴۸	۴۲	۱۸	۲۲	۲۷	تعداد گویه‌ها
۰/۸۰۸	۰/۷۹۸	۰/۷۶۵	۰/۸۰۱	۰/۷۹۴	مقدار آلفای کرونیخ

یافته‌های تحقیق

الف. تحلیل عوامل محیطی

نتایج تحلیل اسناد مدارک و تحلیل محتوای مصاحبه با خبرگان پیرامون عوامل راهبردی (قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها) تاثیرگذار بر اقتصادمقاومتی دانش‌بنیان در جدول شماره ۳ ارائه شده است. همچنین نتایج ارزیابی محیط داخلی (ماتریس IFE) در جدول ۴ و نتایج تحلیل ارزیابی محیط خارجی (ماتریس EFE) در جدول ۵ ارائه شده است. جدول شماره ۳. نتایج تحلیل اسناد و مدارک و تحلیل محتوای مصاحبه با خبرگان پیرامون عوامل راهبردی (قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها) تاثیرگذار بر اقتصادمقاومتی دانش‌بنیان

ردیف	قوت	ضعف	تهدید	فرصت
۱	سرمایه انسانی	شکاف سرمایه‌ای	تحریم‌های اقتصادی	دیپلماسی قوی
۲	ظرفیت دانشگاه‌ها	پایین بودن بهره‌وری عوامل تولید	قاچاق کالا	برتری علمی در منطقه
۳	بنیاد ملی نخبگان	فقدان زیرساخت ارتباطی مطلوب	عدم ثبات ارزی	سرمایه‌گذاری خارجی
۴	پارک‌های علم و فناوری	شکاف دانش فنی	امنیت خارجی	تجاری‌سازی محصول و خدمات
۵	نیروی متخصص	فقدان تجهیزات آزمایشگاهی	رتبه شاخص فساد جهانی	جهانی شدن
۶	منابع طبیعی	نا توانی در بازاریابی	جهانی شدن	جذب تخبگان مهاجر خارجی
۷	حمایت قانون	قاچاق کالا	دیپلماسی ضعیف	منابع طبیعی
۸	مشوق‌ها و معافیت‌ها	عدم انضباط مالی	قوانین بین‌المللی	موقعیت جغرافیایی
۹	اسناد بالا دستی	رکود و تورم	پایین بودن رشد جهانی	ارز آوری
۱۰	رویکرد جهادی	کاهش پایه پولی	پایین بودن سهم بازار بین‌الملل	توسعه صادرات
۱۱	پیش‌تازای علمی در منطقه	بروکراسی اداری	قوانین سخت و دست و پاگیر	مشوق‌های بین‌المللی هدفمند
۱۲	سرمایه‌های اجتماعی	فساد اداری و اقتصادی	مهاجرت نخبگان	سرمایه‌گذاری بین‌المللی
۱۳	نظام ارزش‌های دینی/اسلامی	ناکارآمدی دولت	پایین بودن سطح زیرساخت‌ها	نفوذ در بازارهای جهانی
۱۴	انسجام ملی	عدم توجه به مالکیت معنوی	پایین بودن نظام استاندارد جهانی	مناطق آزاد و ویژه تجاری
۱۵	موقعیت جغرافیایی	اقتصاد نفتی	نظام مالیاتی ناکارآمد (پولشویی)	ظرفیت کشورهای اسلامی

جدول شماره ۴. ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE) اقتصاد مقاومتی دانش بنیان

رتبه عوامل راهبردی	امتیاز	ضریب اهمیت	عوامل راهبردی (قوت‌ها و ضعف‌ها)	ردیف
3.31800	0.110494805	0.033301629	سرمایه‌های انسانی	۱
3.37800	0.110091145	0.032590629	صادرات خدمات و محصولات دانش بنیان	۲
3.31800	0.109708439	0.033064629	ظرفیت عظیم دانشگاهی	۳
3.12100	0.101715353	0.032590629	مردم‌سالاری دینی و جامعه مدنی اسلامی	۴
3.15100	0.103813253	0.032946129	مردمی کردن اقتصاد	۵
3.34800	0.11030364	0.032946129	رویکرد جهادی	۶
3.18100	0.108571122	0.034131129	حمایت از تولید ملی	۷
3.36300	0.110797832	0.032946129	قانون حمایت از شرکت‌ها و موسسات دانش بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات	۸
3.24200	0.105658819	0.032590629	خلق ثروت دانشی	۹
3.18100	0.110455864	0.034723629	کاهش وابستگی به نفت	۱۰
3.37800	0.114094075	0.033775629	پارک‌های علم و فناوری	۱۱
3.19600	0.106432006	0.033301629	نیروی متخصص	۱۲
3.30300	0.107646848	0.032590629	قانون حمایت از شرکت‌ها و موسسات دانش بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها	۱۳
3.33300	0.112969132	0.033894129	منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)	۱۴
3.40900	0.109889555	0.032235129	وجود سرمایه‌های نفتی به منظور تسامین زیرساخت‌های اقتصادی لازم برای دستیابی به اقتصاد دانش محور	۱۵
1.22700	0.042897172	0.03496102	وابستگی اقتصاد به نفت	۱
1.16600	0.040626378	0.03484252	ساختار اداری (بروکراسی) موثر بر نظام اقتصادی	۲
1.15100	0.03969456	0.03448702	فقدان راهبردهای مشخص در حوزه اقتصاد دانشی	۳
1.12100	0.038527111	0.03436852	عدم ثبات نرخ ارز و تاثیر آن بر ثبات اقتصادی	۴
1.12100	0.037597242	0.03353902	ناکارآمدی دولتی اثربخش، پاسخ‌گو و به دور از فساد و نظام قانونی کارآمد که حاکمیت قانون و کیفیت مقرراتی را تضمین کند.	۵
1.43900	0.048433171	0.03365752	عدم ارتقای بهره‌وری سرمایه	۶
1.31800	0.043892063	0.03330202	اقتصاد دولتی	۷
1.40900	0.047089513	0.03342052	بالا بودن قاچاق	۸
1.37800	0.045563059	0.033064629	عدم ارتباط مناسب بخش صنعت، دانشگاه و دولت	۹
1.22700	0.040715699	0.033183129	شکاف (کمبود) سرمایه انسانی	۱۰
1.21200	0.04007433	0.033064629	شکاف دانش فنی	۱۱
1.16600	0.038553357	0.033064629	عدم ثبات درآمد ارزی	۱۲
1.16600	0.037724331	0.032353629	فساد مالی، اداری و اقتصادی	۱۳
1.12100	0.036401257	0.032472129	قوانین سخت و دست و پا گیر، وجود فساد در سیستم اداری	۱۴
1.40900	0.045920196	0.032590629	بهره‌وری پایین عوامل تولید	۱۵
	2.256351328	۱	جمع عوامل	

جدول شماره ۵. ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE) اقتصادمقاومتی دانش بنیان

رتبه عوامل راهبردی	ضریب اهمیت	عوامل راهبردی (فرصت‌ها و تهدیدها)	ردیف	
0.125647609	3.60600	0.03484404	توصیه‌های اسلامی و ملی در زمینه فراگیری علم (دانش)	۱
0.117061465	3.34800	0.034964595	توجه ویژه مقامات عالی رتبه کشوری و سیاستگذاران به اقتصاد دانش محور	۲
0.112830749	3.22700	0.034964595	ارز آوری	۳
0.114126133	3.33300	0.034241264	خود اتکایی و رهایی از اقتصاد نفتی	۴
0.110458287	3.27200	0.033758645	دیپلماسی اقتصادی	۵
0.111663654	3.22700	0.03460293	جهانی شدن	۶
0.113098895	3.30300	0.034241264	توسعه زیرساخت‌های اقتصاد دانش بنیان	۷
0.110838892	3.18100	0.03484404	منابع طبیعی	۸
0.108274092	3.15100	0.034361819	جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی و اجازه سرمایه گذاری داخلی	۹
0.122604554	3.60600	0.034000154	تاکید قوانین و اسناد بالادستی مانند سند چشم انداز و تدوین نقشه جامع علمی کشور و اسناد راهبردی برای فناوری‌های کلیدی و اولویت دار از قبیل نانو، بیو، هوا و فضا	۱۰
0.104353555	3.09000	0.033771377	سازمان‌ها به منظور بقا در محیط‌های رقابتی به صورت مداوم در مهارت‌ها و دانش سرمایه گذاری می‌کنند.	۱۱
0.115681392	3.43900	0.03363809	فضای علمی و فرهنگی موجود به منظور جذب و ورود فراغ التحصیلان به عرصه فناوری‌های نو	۱۲
0.113530324	3.36300	0.033758645	مشوق‌ها و معافیت‌های مالیاتی	۱۳
0.110854046	3.27200	0.033879598	امکان بهره‌گیری از موقعیت برتر ایران در مقایسه با کشورهای منطقه در تولیدات علمی، فنی و تحقیقات	۱۴
0.04214123	1.19700	0.035205706	مدیریت ناکارآمد و غیر اثربخش در پروژه‌های بزرگ	۱
0.051181448	1.43900	0.035567371	قاچاق کالا	۲
0.053519285	1.51500	0.035326261	امنیت ملی	۳
0.044253572	1.25700	0.035205706	انحصار دولتی در حوزه اقتصاد و سایر بخش‌های دانش محور	۴
0.048181212	1.37800	0.034964595	کمبود سرمایه‌گذاری خارجی در حوزه علم فناوری	۵
0.041275402	1.19700	0.034482374	فقدان زیرساخت‌های مخابراتی و اطلاعاتی متناسب با ظرفیت جهانی	۶
0.040487583	1.16600	0.034723485	عدم ثبات اقتصادی (تورم)	۷
0.040347016	1.16600	0.03460293	عدم شفافیت قوانین و مقررات	۸
0.040065881	1.16600	0.034361819	عدم ثبات نرخ ارز	۹
0.043495883	1.25700	0.03460293	کاهش جذب سرمایه گذاری خارجی در بخش اقتصاد دانش بنیان	۱۰

ردیف	عوامل راهبردی (فرصت‌ها و تهدیدها)	ضریب اهمیت	رتبه عوامل راهبردی	امتیاز
۱۱	مهاجرت نخبگان	0.034482374	1.22700	0.042309873
۱۲	عدم بازار یابی خارجی در حوزه اقتصاد دانش‌بنیان	0.034241264	1.13600	0.038898076
۱۳	فقدان آموزش‌های حرفه‌ای متناسب با ظرفیت‌های موجود در عرصه بین‌الملل	0.034120709	1.21200	0.041354299
۱۴	تحریم‌های اقتصادی	0.034000154	1.28700	0.043758198
۱۵	عدم ثبات اقتصادی (رکود)	0.034241264	1.16600	0.039925314
	جمع عوامل	۱		2.24222

ب. تحلیل‌های مرتبط با تدوین راهبردها براساس جدول SWOT

در جدول شماره ۶ راهبردهای منتج از ماتریس SWOT که براساس نتایج حاصل از ادبیات تحقیق و مصاحبه خبرگان می‌باشد، ارائه شده است.

جدول شماره ۶. تجمیع نتایج حاصل از ادبیات تحقیق و مصاحبه خبرگان SWOT

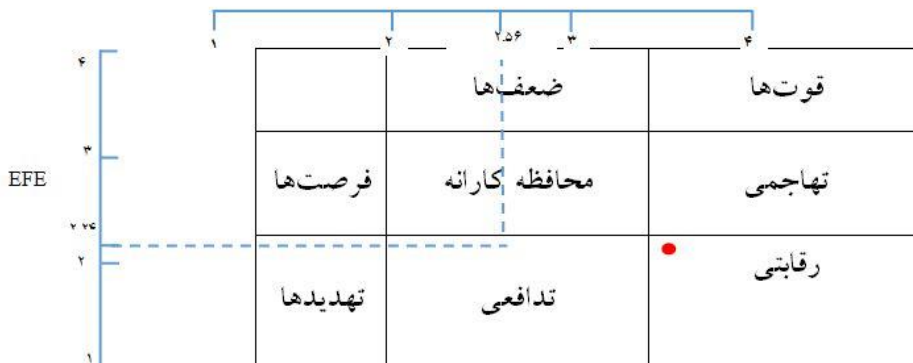
ضعف‌ها (W)	قوت‌ها (S)	SWOT
<ul style="list-style-type: none"> • وابستگی اقتصاد به نفت • ساختار اداری (بروکراسی) موثر بر نظام اقتصادی • فقدان راهبردهای مشخص در حوزه اقتصاد دانشی • عدم ثبات نرخ ارز و تاثیر آن بر ثبات اقتصادی • ناکارآمدی دولتی (اثربخش، پاسخ‌گو و به دور از فساد • فقدان قانونی کارآمد که حاکمیت قانون و کیفیت مقرراتی را تضمین نماید. • عدم ارتقای بهره‌وری سرمایه • اقتصاد دولتی • بالا بودن قاچاق • عدم ارتباط مناسب بخش صنعت، دانشگاه و دولت • شکاف (کمبود) سرمایه انسانی • شکاف دانش فنی • عدم ثبات درآمد ارزی؛ • فساد مالی، اداری و اقتصادی • قوانین سخت و پا گیر، وجود فساد در سیستم اداری • بهره‌وری پایین عوامل تولید 	<ul style="list-style-type: none"> • سرمایه‌های انسانی و ظرفیت عظیم دانشگاهی • صادرات خدمات و محصولات دانش‌بنیان • مردم‌سالاری دینی و جامعه مدنی اسلامی و مردمی‌کردن اقتصاد • رویکرد جهادی و حمایت از تولید ملی • قانون حمایت از شرکت‌ها و موسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات • خلق ثروت دانشی و کاهش وابستگی به نفت • پارک‌های علم و فناوری و نیروی متخصص • قانون حمایت از شرکت‌ها و موسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها • منظومه فکری مقام‌معظم‌رهبری (مدظله‌العالی) • سرمایه‌های نفتی به‌منظور تامین زیرساخت‌های اقتصادی لازم برای دستیابی به اقتصاد دانش‌محور 	

<p>راهِبردها: ۱ راهبرد () W9, W10, O13 / W9, (W10) ۲ راهبرد () W2, W5, W6, W9, W9, W10/O1, O2, O10, O11, (O12, O13) ۳ راهبرد () w1, W2, W3, W 4, W9, W14, W15/ O1, O2, O3, O4, O5, O6, O7, O8, O9, (O10, O11, O12, O13, O14) ۴ راهبرد () W1, W2, W3, W4, W9, W14, W15/ O 1, (O2, O3, O6, O11, O12, O14) ۵ راهبرد () W1, W2, W3, W5, W6, W7, W9, W13, W14/ O1, O2, O4, O6, O7, (O9, O10, O11, O12, O13, O14) ۶ راهبرد () W1, W2, W4, W5, W7, W14/ O1, O2, O5, O6, O9, O10, O12, O13, O14, (O15) ۷ راهبرد () W1, W2, W4, W5, W7, W8, W12, W13, W14/ O1, O2, O3, O4, O9, (O10, O12, O14) ۸ راهبرد () W1, W2, W4, W5, W7, W12, W13, W14 / O1, O2, O3, O4, O5, O6, O9, (O11, O12, O14, O15) ۹ راهبرد () W1, W2, W7, W9, W11, W12, W13, W14/ O2, O4, O7, O9, O10, O11, (O12, O13, O14) ۱۰ راهبرد () W1, W2, W7, W9, W11, W13, W14/ O1, O2, O3, O4, O5, O6, O7, O8, O9, O10, O11, O12, O13, O14, (O15)</p>	<p>راهِبردها: ۱ راهبرد () S1, S4, S5, S6, S12, (S14/O1, O12, O13) ۲ راهبرد () S1, S3, S6, (S12/O1, O2, O10, O11, O12, O13) ۳ راهبرد () S1, S3, S4, S5, S6, S, 7, S8, S9, S10, S11, S12, S13 / O1, O2, O3, O4, O5, O6, O7, O8, O9, (O10, O11, O12, O13, O14) ۴ راهبرد () S1, S3, S4, S5, S6, S7, S8, S9, S10, S11, S12, S13, S14/ O 1, O2, O3, O6, O11, O12, (O14) ۵ راهبرد () S1, S3, S5, S6, S7, S8, S9, S10, S11, S12, S13, S14, S15/ O1, O2, O4, O6, O7, (O9, O10, O11, O12, O13, O14) ۶ راهبرد () S1, S3, S7, S10, S15/ O1, O2, O5, O6, O9, O10, (O12, O13, O14, O15) ۷ راهبرد () S1, S4, S5, S12, S14/ O1, O2, O3, O4, O9, O10, O12, (O14) ۸ راهبرد () S2, S7, S9, S10, S14, S15/ O1, O2, O3, O4, O5, O6, (O9, O11, O12, O14, O15) ۹ راهبرد () S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8, S9, S10, S11, S12, S13, S14, S15 / O2, O4, O7, O9, (O10, O11, O12, O13, O14) ۱۰ راهبرد () S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8, S9, S10, S11, S12, S13, S14, S15 / O1, O2, O3, O4, O5, O6, O7, O8, O9, O10, O11, (O12, O13, O14, O15)</p>	<p>فرصت‌ها (O) * ارزآوری اقتصاد دانشی * توسعه صادرات اقتصاد دانش‌بنیان * دیپلماسی اقتصادی در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی در حوزه اقتصاد دانش‌بنیان * تعاملات جهانی و جهانی شدن در راستای اقتصاد دانش‌بنیان * برتری منطقه‌ای در حوزه علم و فناوری اقتصاد دانش‌بنیان * جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در حوزه اقتصاد دانش‌بنیان * مشوق‌ها و معافیت‌های مالیاتی اقتصاد دانش‌بنیان * بهره‌گیری از موقعیت برتر ایران در مقایسه با کشورهای منطقه‌ای در تولیدات علمی و تحقیقات * توسعه زیرساخت‌های اقتصاد دانش‌بنیان * قوانین و مقررات حمایتی در حوزه اقتصاد دانش‌بنیان * تجاری‌سازی محصولات و خدمات دانش‌بنیان * جذب نخبگان و نیروی متخصص و سرمایه‌های انسانی خارج از کشور در راستای اقتصاد دانش‌بنیان * بهبود فضای کسب‌وکار در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی در حوزه اقتصاد دانش‌بنیان * توسعه کارآفرینی</p>
<p>راهِبردها: ۱ راهبرد () W9, W10/ T11, (T14) ۲ راهبرد () W2, W5, W6, W9, (W9, W10/ T1, T11, T13) ۳ راهبرد () W1, W2, W3, W 4, W9, W14, W15/ T1, T2, T6, (T8, T9, T10) ۴ راهبرد () W1M W2, W3, W4, W9, W14, W15/ T1, T2, (T4, T6, T8, T14) ۵ راهبرد () W1, W2, W3, W5, W6, W7, W9, W13, W14 /</p>	<p>راهِبردها: ۱ راهبرد () S1, S4, S5, S6, S12, (S14/ T11, T14) ۲ راهبرد () S1, S3, S6, S12/ T1, (T11, T13) ۳ راهبرد () S1, S3, S4, S5, S6, S, 7, S8, S9, S10, S11, S12, S13/ T1, T2, T6, T8, T9, T10) ۴ راهبرد () S1, S3, S4, S5, S6, S7, S8, S9, S10, S11, S12, S13, (S14/ T1, T2, T4, T6, T8, T14) ۵ راهبرد () S1, S3, S5, S6, S7, S8, S9, S10, S11, S12, S13, S14, (S15/ T1, T4, T6, T8, T9, T14)</p>	<p>تهدیدها (T) * تحریم‌های اقتصادی * قاچاق کالا * ناکارآمدی دولت و بروکراسی اداری و فساد (فساد اداری، فساد اقتصادی و رانت) * توسعه زیرساخت‌های اطلاعاتی و مخابراتی * مهاجرت نخبگان و سرمایه‌های دانشی * عدم بازریابی خارجی در رقابت‌پذیری در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی</p>

<p>(T1, T4, T6, T8, T9, T14 راهبرد ۶ (W1, W2, W4, W5,) W7, W14/ T1, T3, T5, T6, (T10,T14 راهبرد ۷ (W1, W2, W4,) W5, W7, W8, W12, W13, W14/ T1, T2, T3, T6, T7, T9, (T14, T15 راهبرد ۸ (W1, W2, W4, W5,) W7, W12, W13, W14 / T1, T3, T4, T5, T6, T7, T8, T9, (T10, T12, T14, T15 راهبرد ۹ (W1, W2, W7, W9,) W11, W12, W13, W14/ T1, (T2, T4, T6, T11, T13 راهبرد ۱۰ (W1, W2, W7,) W9, W11, W13, W14/ T1, (T4, T6, T12, T13, T14, T15</p>	<p>راهبرد ۶ (S1, S3, S7, S10, S15/T1, T3, T5, T6, T10,T14) راهبرد ۷ (S1, S4, S5, S12, S14/ T1, T2, T3, T6, T7, T9, T14, (T15 راهبرد ۸ (S2, S7, S9, S10, S14,) S15/T1, T3, T4, T5, T6, T7, T8, (T9, T10, T12, T14, T15 راهبرد ۹ (S1, S2, S3, S4, S5, S6,) S7, S8, S9, S10,S11, S12, S13, S14, S15 /T1, T2, T4, T6, T11, (T13 راهبرد ۱۰ (S1, S2, S3, S4, S5,) S6, S7, S8, S9, S10, S11, S12, S13, S14, S15/ T1, T4, T6, T12, (T13, T14, T15</p>	<p>*عدم ثبات اقتصادی در برابر تکانه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی *عدم جذب سرمایه‌گذاری خارجی مناسب با ظرفیت‌های عظیم داخلی *قوانین و مقررات *فقدان رقابت‌پذیری در عرصه تولیدات و خدمات دانش‌بنیان *اثرات نهادها، مجامع بین‌المللی و منطقه‌ای (صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی و OECD)</p>
---	--	--

ج. ماتریس تعیین موقعیت راهبردی

نتایج مربوط به ماتریس تعیین موقعیت راهبردی در نمودار شماره ارائه شده است.

نمودار شماره ۵. ماتریس تعیین موقعیت راهبردی اقتصادمقاومتی دانش‌بنیان ج.ا.ا.

با عنایت به موقعیت راهبردی بدست آمده، وضعیت فعلی اقتصاد دانش‌بنیان ج.ا.ا در موقعیت رقابتی می‌باشد که نشان‌دهنده ظرفیت‌ها و قابلیت‌های داخلی مناسب اما تهدیدها بیرونی بیشتر می‌باشد. بر همین اساس، هرچند تهدیدهای تحریم‌های اقتصادی، کاهش سرمایه‌گذاری و فقدان زیرساخت‌های اطلاعاتی و ارتباطی مشهود است، لکن با توجه به

قوت‌های مهم داخلی (سرمایه‌های انسانی، اسناد بالا دستی و ظرفیت عظیم دانشگاه‌ها و شرکت‌های دانش‌بنیان) موقعیت راهبردی کشور در وضعیت رقابتی بوده پس این امکان برای کشور میسر می‌باشد تا با بهره‌گیری از ظرفیت‌های ملی نه تنها تهدیدها محیطی را برطرف نموده بلکه با قابلیت‌سازی و ظرفیت‌سازی ملی در حوزه‌های دانش‌بنیان زمینه تبدیل تهدیدها به فرصت‌های قابل قبول در حوزه اقتصادمقاومتی دانش‌بنیان را فراهم آورد.

د. اولویت‌بندی راهبردها

در این تحقیق جهت اولویت‌بندی راهبردها از ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی (QSPM) استفاده شد. جدول شماره ۷ ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی اقتصادمقاومتی دانش‌بنیان را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۷. ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی اقتصاد مقاومتی دانش بنیان

۵- تعامل قوی و مستمر دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی و پژوهشی با صنایع دانش بنیان	جمع	۰.400	۰.396	۰.396	۰.167	۰.400	
	نمره جداییت						
۴- دیپلماسی قوی و فراگیر اقتصادی در راستای توسعه اقتصاد مقاومتی دانش بنیان	جمع	۰.400	۰.396	۰.396	۰.396	۰.385	
	نمره جداییت	۴.000	۴.000	۴.000	۴.000	۳.850	
۳- ثبات اقتصادی، مالی، پولی و ارزی در عرصه اقتصاد مقاوتی دانش بنیان	جمع	۰.400	۰.396	۰.312	۰.396	۰.338	
	نمره جداییت	۴.000	۴.000	۳.150	۴.000	۳.380	
۲- توسعه زیرساخت‌های علم و فناوری و تجاری‌سازی فناوریهای پیشرفته در	جمع	0.185	0.320	0.388	0.312	0.400	
	نمره جداییت	1.850	3.230	3.920	3.150	4.000	
۱- تقویت فرهنگ کار/تولید و توسعه کارآفرینی (محصولات و خدمات) اقتصادمقاومتی	جمع	۰.۳۶۹	۰.۳۸۲	۰.۳۸۸	۰.۳۲۸	۰.۳۸۵	
	نمره جداییت	3.690	3.850	3.920	3.310	3.850	
ضریب اهمیت		۰.۱۰۰۱	۰.۰۹۹۱	۰.۰۹۹۱	۰.۰۹۹۱	۰.۱۰۰۱	
جدول تلخیص شده نتایج حاصل از ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی QSPM		عوامل اصلی خارجی (فرصت‌ها)					
		۱. توسعه صادرات اقتصاد دانش بنیان و ارز آوری	۲. دیپلماسی اقتصادی و تعاملات جهانی (جهانی شدن) در حوزه اقتصاد دانشی	۳. برتری منطقه‌ای در حوزه علم و فناوری و سرمایه‌های انسانی (دانشی) در اقتصاد دانش بنیان	۴. قوانین و مقررات حمایتی (مشوق‌ها و معافیت‌های هدفمند مالیاتی) و جذب حداکثری سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی	۵. توسعه زیرساخت‌های حمایتی و تجاری‌سازی محصولات و خدمات دانش بنیان	

۵- تعامل قوی و مستمر دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی و پژوهشی با صنایع دانش‌بنیان		جمع	۴- دیپلماسی قوی و فراگیر اقتصادی در راستای توسعه اقتصاد مقاومتی دانش‌بنیان		جمع	۳- ثبات اقتصادی، مالی، پولی و ارزی در عرصه اقتصاد مقاومتی دانش‌بنیان		جمع	۲- توسعه زیرساخت‌های علم و فناوری و تجاری‌سازی فناوریهای پیشرفته در		جمع	۱- تقویت فرهنگ کار/تولید و توسعه کارآفرینی (محصولات و خدمات) اقتصادمقاومتی		جمع	جدول تلخیص شده نتایج حاصل از ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی QSPM	ضریب اهمیت
نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت				
0.377	0.377	0.400	0.210	0.377	0.400	0.210	0.377	0.400	0.210	0.377	0.400	0.210	0.377	0.400	0.210	0.377
3.770	3.770	4.000	2.080	3.770	4.000	2.080	3.770	4.000	2.080	3.770	4.000	2.080	3.770	4.000	2.080	3.770
0.385	0.208	0.377	0.265	0.377	0.377	0.400	0.377	0.400	0.381	0.377	0.377	0.377	0.377	0.377	0.377	0.377
3.850	2.080	3.770	2.620	3.770	3.770	4.000	3.770	4.000	3.810	3.770	3.770	3.770	3.770	3.770	3.770	3.770
0.354	0.377	0.400	0.404	0.400	0.400	0.381	0.400	0.400	0.381	0.377	0.377	0.377	0.377	0.377	0.377	0.377
3.540	0.400	4.000	4.000	4.000	4.000	3.810	4.000	4.000	3.810	3.770	3.770	3.770	3.770	3.770	3.770	3.770
0.377	0.400	0.400	0.381	0.400	0.400	0.381	0.400	0.400	0.381	0.377	0.377	0.377	0.377	0.377	0.377	0.377
3.770	4.000	4.000	3.770	4.000	4.000	3.770	4.000	4.000	3.770	3.770	3.770	3.770	3.770	3.770	3.770	3.770
0.3۳۹	0.۳۹۲	0.۳۸۵	0.۳۸۹	0.۳۸۵	0.۳۸۵	0.۳۸۹	0.۳۸۵	0.۳۸۵	0.۳۸۹	0.۳۸۹	0.۳۸۵	0.۳۸۹	0.۳۸۹	0.۳۸۹	0.۳۸۹	0.۳۸۹
3.690	3.920	3.850	3.850	3.850	3.850	3.850	3.850	3.850	3.850	3.850	3.850	3.850	3.850	3.850	3.850	3.850
0.۱۰۰۱	0.۱۰۰۱	0.۱۰۰۱	0.۱۰۰۱	0.۱۰۰۱	0.۱۰۰۱	0.۱۰۰۱	0.۱۰۰۱	0.۱۰۰۱	0.۱۰۰۱	0.۱۰۰۱	0.۱۰۰۱	0.۱۰۰۱	0.۱۰۰۱	0.۱۰۰۱	0.۱۰۰۱	0.۱۰۰۱
۱. عدم زیرساخت‌های اطلاعاتی و مخابراتی متناسب با ظرفیت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی و ناکارآمدی مدیریتی در پروژه‌های بزرگ دانش‌محور																
۲. اثر تحریم‌های اقتصادی بر ثبات (سیاسی، اقتصادی و امنیت) و مهاجرت نخبگان و سرمایه‌های دانشی																
۳. بی‌انضباطی مالی و پولی (رکود و تورم) و ناکارآمدی دولت (بروکراسی، فساد و رانت) در حوزه اقتصاد دانشی																
۴. عدم بازاریابی خارجی و رقابت‌پذیری در عرصه بین‌الملل و جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در حوزه اقتصاد دانش‌محور																

۵- تعامل قوی و مستمر دانشگاه ها و موسسات آموزشی و پژوهشی با صنایع دانش بنیان		جمع	عوامل اصلی داخلی (قوت ها)					جدول تلخیص شده نتایج حاصل از ماتریس برنامه ریزی راهبردی کمی QSPM
نمره جذابیت	نمره جذابیت	۰.۱۶۴	۳,۲۹۰	۰.۴۰۱	۰.۳۷۴	۰.۳۹۷	۰.۴۰۱	
۴- دیپلماسی قوی و فراگیر اقتصادی در راستای توسعه اقتصاد مقاومتی دانش بنیان		جمع	۳,۵۷۷	۰.۲۷۰	۰.۱۸۴	۰.۲۴۴	۰.۳۷۸	۰.۳۸۲
نمره جذابیت	نمره جذابیت	۳,۶۲۰	۳,۵۷۹	۲,۶۹۰	۱,۸۵۰	۲,۴۶۰	۳,۷۷۰	۳,۸۵۰
۳- ثبات اقتصادی، مالی، پولی و ارزی در عرصه اقتصاد مقاومتی دانش بنیان		جمع	۳,۷۸۵	۰.۲۲۳	۰.۳۳۵	۰.۲۲۹	۰.۲۷۰	۰.۳۹۷
نمره جذابیت	نمره جذابیت	۴,۰۰۰	۳۷,۸۴۰	۲,۲۳۰	۳,۳۸۰	۲,۳۱۰	۲,۶۹۰	۴,۰۰۰
۲- توسعه زیرساخت های علم و فناوری و تجاری سازی فناوریهای پیشرفته در		جمع	۳,۵۰۰	۰.۳۷۸	۰.۳۶۶	۰.۳۸۲	۰.۳۸۶	۰.۳۷۴
نمره جذابیت	نمره جذابیت	۳,۳۱۰	۳۵,۰۰۰	۳,۷۷۰	۳,۶۹۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۷۷۰
۱- تقویت فرهنگ کار/تولید و توسعه کارآفرینی (محصولات و خدمات) اقتصادمقاومتی		جمع	۳,۷۹۴	۰.۴۰۱	۰.۳۷۴	۰.۳۹۷	۰.۳۷۰	۰.۳۷۹
نمره جذابیت	نمره جذابیت	۴,۰۰۰	۳۷,۹۳۰	۴,۰۰۰	۳,۷۷۰	۴,۰۰۰	۳,۶۹۰	۳,۹۲۰
ضریب اهمیت		۰,۱۰۱۱	۱	۰,۱۰۲	۰,۰۹۹۲	۰,۰۹۹۲	۰,۱۰۲	۰,۰۹۹۲
۵. قاچاق کالا و عدم حمایت از تولید داخلی در چارچوب اقتصاد دانش بنیان		جمع کل	۱	۱. سرمایه های انسانی و دانشی	۲. مردمی کردن اقتصاد و مدیریت جهادی	۳. شرکت های دانش بنیان و کوچک و متوسط (SME)	۴. حمایت های قانونی و اسناد بالا دستی و پارک های علم و فناوری	۵. سرمایه های نفت و گاز و سایر منابع طبیعی برای تامین زیرساخت های اقتصادی لازم

۵- تعامل قوی و مستمر دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی و پژوهشی با صنایع دانش‌بنیان		جمع	۴- دیپلماسی قوی و فراگیر اقتصادی در راستای توسعه اقتصاد مقاومتی دانش‌بنیان		جمع	۳- ثبات اقتصادی، مالی، پولی و ارزی در عرصه اقتصاد مقاومتی دانش‌بنیان		جمع	۲- توسعه زیرساخت‌های علم و فناوری و تجاری‌سازی فناوریهای پیشرفته در		جمع	۱- تقویت فرهنگ کار/تولید و توسعه کارآفرینی (محصولات و خدمات) اقتصادمقاومتی		جمع	ضریب اهمیت	جدول تلخیص شده نتایج حاصل از ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی QSPM
نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت	نمره جذابیت				
۶,۹۰۵	۳,۶۱۴	۰,۲۶۰	۰,۴۰۱	۰,۳۴۲	۰,۴۰۱	۰,۲۷۲	۰,۴۰۱	۰,۳۳۹	۰,۳۹۳	۰,۳۹۳	۰,۳۹۳	۰,۴۰۵	۰,۴۰۵	۰,۴۰۵	۰,۱۱۲	۱. اقتصاد وابسته به نفت
۶,۹۰۸	۳۶,۱۵۰	۲,۶۲۰	۴,۰۰۰	۳,۳۸۰	۴,۰۰۰	۲,۶۹۰	۳,۳۸۰	۳,۳۸۰	۴,۰۰۰	۴,۰۰۰	۳,۸۵۰	۳,۹۲۰	۳,۹۲۰	۳,۹۲۰	۰,۱۰۲	۲. عدم تعامل و همبستگی لازم بین صنعت، دانشگاه و دولت
۶,۹۱۰	۳,۳۳۳	۰,۳۶۶	۰,۴۰۱	۰,۳۳۵	۰,۴۰۱	۰,۳۸۲	۰,۴۰۵	۰,۳۶۶	۰,۳۶۶	۰,۳۶۶	۰,۳۶۶	۰,۳۹۳	۰,۴۰۵	۰,۴۰۵	۰,۱۰۲	۳. بروکراسی اداری و قوانین و مقررات زائد فساد اداری و رانت
۶,۹۱۰	۳۳,۳۱۰	۳,۶۹۰	۴,۰۰۰	۳,۳۱۰	۴,۰۰۰	۳,۳۱۰	۰,۳۳۹	۳,۳۸۰	۳,۳۸۰	۳,۳۸۰	۳,۳۸۰	۳,۳۸۰	۳,۳۸۰	۳,۳۸۰	۲	۴. شکاف فنی و دانشی
۷,۱۰۰	۳,۳۱۵	۰,۳۷۴	۰,۳۳۹	۰,۴۰۵	۰,۳۳۹	۰,۳۸۲	۰,۳۳۹	۰,۳۳۹	۰,۳۳۹	۰,۳۳۹	۰,۳۳۹	۰,۳۳۹	۰,۳۳۹	۰,۳۳۹	۰,۰۹۲	۵. نظام مالیاتی نا کارآمد
۷,۰۹۸	۳۳,۱۴۰	۳,۷۷۰	۳,۳۸۰	۴,۰۰۰	۳,۳۸۰	۳,۳۸۰	۳,۳۸۰	۳,۳۸۰	۳,۳۸۰	۳,۳۸۰	۳,۳۸۰	۳,۳۸۰	۳,۳۸۰	۳,۳۸۰	۲	جمع کل
۷,۱۱۲	۳,۶۱۲	۰,۱۸۴	۰,۳۸۶	۰,۳۶۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۲	نمره کل راهبردها
۷,۱۰۰	۳۶,۱۰۰	۱,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۶۲۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۲	
۷,۲۷۸	۳,۸۸۴	۰,۳۶۶	۰,۳۸۶	۰,۴۰۵	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۰,۳۸۶	۲	
۷,۶۷۰	۳۸,۸۴۰	۳,۶۹۰	۳,۸۵۰	۴,۰۰۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۳,۸۵۰	۲	

نتایج و پیشنهادات

نتایج حاصل از به‌کارگیری ابزارهای جمع‌آوری و تحلیل‌های راهبردی تحقیق حاضر، پنج راهبرد اولویت دار تحقق اقتصادمقاومتی دانش‌بنیان در کشور جمهوری اسلامی ایران را نشان می‌دهد. در ادامه راهبردهای مورد نظر به همراه راهکارهای اجرایی در قالب جدول شماره ۸ ارائه می‌گردد.

جدول شماره ۸. راهبردهای نهایی تحقق اقتصادمقاومتی دانش بنیان در کشور ج.ا.ا به همراه راهکارهای

اجرائی

راهبردهای اولویت دار	راهکارهای اجرایی
تقویت فرهنگ کار / تولید و توسعه کارآفرینی (محصولات و خدمات) اقتصادمقاومتی دانش بنیان	<p>* توسعه و ارتقای ساختارهای فرهنگی مبتنی بر کارآفرینی</p> <p>* ارتقای فرهنگ رویکرد تغییر از صنایع سنتی به فرهنگ بهره‌برداری دانش و فناوری‌های نوین</p> <p>* استفاده بهینه از تولیدات داخلی دانش بنیان</p> <p>* افزایش کیفیت محصول و ارائه خدمات مطلوب دانش بنیان</p> <p>* رفع موانع تولید با محوریت خود اتکایی در ارائه محصول و خدمات دانش بنیان</p> <p>* ارتباط موثر و مستمر با مراکز پژوهشی و تحقیقاتی داخلی و خارجی بخش‌های مختلف اقتصاد</p>
توسعه زیرساخت های علم و فناوری و تجاری سازی فناوری های پیشرفته در اقتصادمقاومتی دانش بنیان	<p>* سرمایه‌گذاری در بخش تحقیق و توسعه R&D (دولت و بخش خصوصی)</p> <p>* استفاده از نظام مدیریت دانش و نظام فنی و مهندسی کارآمد</p> <p>* توانمندسازی نیروی انسانی (آموزش، پژوهش، افزایش مهارت‌ها)</p> <p>* اعطای مجوزها در خصوص استفاده از فناوری جدید و حفاظت از دارایی‌های معنوی</p>
ثبات اقتصادی (مالی، پولی، ارزی) در عرصه اقتصاد مقاومتی دانش بنیان	<p>* اصلاح و تقویت پایه پولی کشور، مقابله با فساد و رانت اقتصادی و مهار تورم و رکود در راستای توسعه اقتصاد دانش بنیان</p> <p>* پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی (روان‌سازی، شفاف‌سازی و ثبات بازار)</p> <p>* پرداخت تسهیلات هدفمند به صنایع دانش بنیان</p> <p>* تبیین و اصلاح قوانین و مقررات (بانکی، مالیاتی، گمرک و... در بخش‌های مرتبط با حوزه اقتصاد دانش بنیان</p>
دیپلماسی قوی و فراگیر اقتصادی در راستای توسعه اقتصادمقاومتی دانش بنیان	<p>* توسعه کمی و کیفی روابط اقتصادی مبتنی بر دانش با کشورهای منطقه و جهان</p> <p>* استفاده حداکثری از نهادهای جهانی (صندوق بین‌المللی پول IMF، سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) و بانک جهانی (WB))</p> <p>* شناسایی راه‌های بی اثر نمودن تحریم‌ها و توسعه تجارت خارجی مبتنی بر اقتصاد دانش بنیان</p> <p>* توسعه تعاملی پارک‌های علم و فناوری داخلی در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی</p> <p>* جذب سرمایه‌گذاری با اولویت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی</p> <p>* نشست‌های هم اندیشی و گفت‌وگو با تجار و سرمایه‌گذاران و سایر ذینفعان خارج از کشور</p>
تعامل قوی و مستمر دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی و پژوهشی با صنایع دانش بنیان دولت (صنعت، دانشگاه و دولت)	<p>* ارتقای سطوح آموزش‌ها و مهارت‌های حرفه‌ای هم‌تراز با عرصه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در راستای اقتصاد دانش</p> <p>* تامین نیروی انسانی متخصص صنایع دانش بنیان از دانشگاه‌ها و توسعه مراکز علمی، تحقیقاتی، آزمایشگاهی مورد نیاز</p> <p>* ایجاد مراکز تولیدی و صنایع به آزمایشگاه‌هایی و توسعه زیرساخت‌های علم و فناوری</p> <p>* همسو بودن انتظارات صنایع از دانشگاه‌ها و انتظارات دانشگاه‌ها از صنایع</p>

جدول شماره ۹. طرح‌ها و پروژه‌های پیشنهادی به دستگاه‌ها در راستای اجرای اقتصاد مقاومتی

دانش بنیان

وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	دو برابر کردن تولید محتوای داخلی با رویکرد کسب و کار دیجیتال با مشارکت حداکثری بخش خصوصی	توسعه زیرساختها و توانمندی داخلی در فناوری اطلاعات و ارتباطات
	افزایش سطح دسترسی کاربران نهایی به شبکه ملی اطلاعات به ۲۰ مگابیت در ثانیه و حمایت از توسعه مراکز داده و شبکه توزیع محتوا	
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	بازنگری و اصلاح نظام آموزش عالی کشور در جهت ارزش آفرینی و کار آفرینی	توسعه سرمایه انسانی و دانشی
	طراحی و پیاده‌سازی نظام آمایش آموزش عالی و پژوهش به‌منظور ماموریت گرا کردن فعالیت‌های موسسات آموزش عالی و پژوهش کشور	
	تبدیل ۳۰ دانشگاه و واحد پژوهشی برتر کشور به تراز بین‌المللی	
	طراحی الگوی تغییر و ارتقاء نقش دانشگاه‌ها در حل مشکلات کلان، دستگاهی و بنگاه‌های اقتصادی کشور	
معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری	طراحی و پیاده‌سازی نظام صیانت از بازار ملی در حوزه دانش بنیان از طریق تهیه فناوری بخشی	ساماندهی نظام نوآوری
	پیاده‌سازی نظام حمایت از ۵۰۰۰ شرکت دانش بنیان	
وزارت صنعت، معدن و تجارت	حمایت از بنگاه‌های صنایع پیشرفته و شرکت‌های دانش بنیان (۱۵۰۰ بنگاه)	اصلاح رژیم نهادی و اقتصادی
	ایجاد ۲۰۰۰ واحد تحقیق و توسعه در بنگاه‌های صنعتی و معدنی	
	ایجاد سامانه عرضه محصولات صنایع پیشرفته و دانش بنیان	

فهرست منابع و مآخذ

الف. منابع دینی

- قرآن کریم، ترجمه مهدی الهی قمشهی، چاپ اول (۱۳۸۷)، تهران، انتشارات پیری
- نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، چاپ دوم (۱۳۸۶) مشهد، آئین تربیت
- امام خمینی (رحمت الله علیه)، (۱۳۸۲)، صحیفه نور، ج ۱، ۲، ۵، ۱۱۸، چاپ سوم، تهران، دفتر حفظ و نشر آثار امام (ره).
- امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، مجموعه بیانات، قابل دسترسی در: WWW.farsi.Khamenei.ir

ب. منابع فارسی

- آقا نظر، حسن (۱۳۹۰)، مبانی بخش عمومی در اقتصاد اسلامی، انتشارات سمت، چاپ اول، تهران.
- ابونوری، عباسعلی؛ حنطه، مهدی؛ قربانی جاهد، آزیتا (۱۳۹۰)، بررسی نقش مولفه‌های اقتصاد دانش‌بنیان بر بهره‌وری کل عوامل تولید، پژوهشنامه اقتصاد کلان، سال هشتم، شماره ۱۶
- اخوان، پیمان و باقری، روح‌اله (۱۳۹۱)، مدیریت دانش از ایده تا عمل، چاپ پنجم، تهران، آتی‌نگر.
- اخوان، پیمان؛ حسنوی، رضا؛ ایدلخانی، یاسمن (۱۳۹۵)، مدل ترکیبی مدیریت دانش و اقتصادمقاومتی، فصلنامه مدیریت بحران، سال دوم، شماره دهم
- اخوان، پیمان؛ زاهدی، محمد رضا؛ نجفی یارندی (۱۳۹۲)، کارآفرینی از ایده تا عمل، انتشارات مدیر، چاپ اول، همدان.
- افق‌های، بابک (۱۳۹۲)، ارائه الگوی توسعه صادرات خدمات با فناوری بالا در جمهوری اسلامی ایران، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی، رساله دکتری.
- باصری، بیژن؛ اصغری ندا و کیا، محمد (بهار ۱۳۹۰)، تحلیل تطبیقی نقش مولفه‌های اقتصاد دانش‌محور بر رشد اقتصادی، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران، سال شانزدهم، شماره ۴۷
- بهبودی، داود و همکاران (۱۳۸۹)، رابطه بلند مدت اقتصاد دانش‌بنیان و رشد اقتصادی در ایران، نشریه علمی و پژوهشی سیاست علم و فناوری، سال دوم، دوره چهارم، بهار و تابستان ۱۳۸۹.
- بیات، کاشیان (بهار و تابستان ۱۳۹۴)، اقتصاد دانش‌بنیان در منظومه فکری مقام‌معظم رهبری (با تاکید بر الزامات اقتصادمقاومتی)، فصلنامه علمی - پژوهشی نظریه‌های اجتماعی متفکران

مسلمان، سال پنجم، ۳۱-۵۸

- پژوهش‌ها، جمشید؛ خداداد کاشی، فرهاد؛ موسوی جهرمی، یگانه (۱۳۹۰)، دانشگاه پیام نور، کلیات علم اقتصاد: ۱۵-۵.
- پژوهش‌ها، جمشید؛ خداداد کاشی، فرهاد؛ موسوی جهرمی، یگانه (۱۳۹۰)، کلیات علم اقتصاد، انتشارات پیام نور، چاپ چهاردهم، تهران.
- توکلی، احمد (۱۳۹۱)، *مالیه عمومی*، انتشارات سمت، چاپ پانزدهم، تهران.
- تید، جوو بسنت، جان (۱۳۹۱)، *مدیریت نوآوری یکپارچه‌سازی تغییرات فناورانه بازار و سازمان*، ترجمه محمد رضا آراستی، سید کامران باقری، مرضیه رستمی، سیاوش ملکی فر و جواد نوری، انتشارات رسا، تهران.
- چهاربند ف. و مومینی، فرشاد (۱۳۹۰)، چالش‌ها و چشم‌اندازهای توسعه مبتنی بر دانایی در ایران: نگاه از زاویه آموزش پایه، *پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی*، ۷۵-۱۰۷.
- حافظی، علی اکبر و گلی، یونس (۱۳۹۶)، *فصلنامه و سیاست‌های راهبردی و کلان*، دوره ۵
- حسینی، سیدشمس‌الدین، دانش و اقتصاد؛ تاملی در مفاهیم و درس‌هایی برای توسعه، قابل دسترس در وبگاه fmsina.blogfa.com چهارشنبه ششم اردیبهشت ۱۳۹۶
- حسینی، سیدشمس‌الدین؛ جهانگرد، هاجر (۱۳۸۳)، اثر تجارت الکترونیکی بر رقابت‌مندی اقتصاد ایران در عرصه بین‌الملل، *دومین همایش تجارت الکترونیکی*، تهران، خرداد.
- حمیدی زاده، محمد رضا (۱۳۹۵)، *توسعه نوین اقتصادی و اجتماعی دانش‌بنیان*، انتشارات ترمه، چاپ اول.
- حمیدی زاده، محمدرضا (۱۳۸۹)، *مدیریت دانش و دانایی*، قم، یاقوت.
- حیدری، محمد؛ انعامی علمداری، سهراب (۱۳۹۱)، *دیپلماسی اقتصادی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران*، *فصلنامه تخصصی علوم سیاسی*، سال هشتم، شماره ۲۰، پاییز ۱۳۹۱
- خانی جزنی، جمال (۱۳۹۰)، *اصول و مبانی فرهنگ کارآفرینی*، تهران، انتشارات سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، چاپ دوم.
- خلیلی شورینی، سیاوش (۱۳۹۱)، *روش‌های پژوهش آمیخته با تاکید بر بومی‌سازی*، تهران، انتشارات یادواره کتاب.
- دانایی فرد، حسن (۱۳۸۳)، *ارتقاء اقتصاد دانش‌محور*، حفظ تمامیت نهادی، دانشگاه تهران، مجمع صنفی اعضا هیئت علمی دانشگاه‌های سراسر کشور
- دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال و صالحی، مختار (پاییز ۱۳۹۱)، *دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران؛ زمینه‌ها و چالش‌ها* (با تاکید بر پنج شاخص جهانی شدن اقتصاد)، *فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران*، سال هفدهم، شماره ۵۲

- راغفر، حسین؛ شاه آبادی، ابوالفضل؛ علیزاده، سمیرا (تابستان ۱۳۹۶)، تاثیر مولفه‌های اقتصاد دانش بر کارآفرینی در کشورهای منتخب، *تحقیقات اقتصادی*، دوره ۵۳، شماره ۲- ۳۴۴-۳۲۳
- رضائیان، علی و همکاران (۱۳۸۹)، بررسی الگوی راهبرد مدیریت دانش و دانش درسازمان‌ها، *دو ماهنامه توسعه انسانی*، سال ششم، شماره ۲۷، بهمن و اسفند، صص ۳۳-۶۵
- رمضانپور، اسماعیل و همکاران (اسفند ۱۳۹۱)، بررسی نقش اقتصاد دانش‌بنیان و بهره‌وری در اقتصادمقاومتی، *مجموعه مقالات همایش ملی بررسی و تبیین اقتصادمقاومتی*، دانشگاه گیلان.
- رضائیان، عمران (۱۳۹۲)، مدیریت دانش سازمانی، تهران، نشر میلاد سعادت.
- سبحانی، حسن (۱۳۸۰)، *دغدغه‌ها و چشم‌اندازهای اقتصاد اسلامی*، تهران، انتشارات سمت، چاپ اول.
- سوزنچی کاشانی، ابراهیم (۱۳۹۴)، مروری بر رویکردها و نظریه‌های اقتصاد دانش‌بنیان، *مجموعه مقالات*
- سیف، الله مراد؛ راهی دهقی، مجتبی؛ مرشدی، بهنام (۱۳۹۳)، *اقتصادمقاومتی و بانکداری مقاومتی مفاهیم، تجارب و شاخص‌ها*، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی، چاپ اول.
- شعبانی، احمد؛ عبدالملکی، حجت الله (بهار ۱۳۹۰)، توسعه اقتصادی دانش‌پایه؛ مبانی نظری، تجربیات والزامات سیاست‌گذاری (مقایسه تطبیقی ایران و کشورهای پیشرو) *فصلنامه علمی و پژوهشی برنامه‌ریزی و بودجه*، سال شانزدهم، شماره ۱.
- صباغیان، علی (۱۳۹۷)، *اقتصاد دانش‌بنیان در اتحادیه اروپا*، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول.
- عربیون، ابوالقاسم و همکاران (مهر ۱۳۹۲)، نقش راهبردی تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی در اقتصاد دانش‌بنیان، *دومین همایش مدیریت پژوهش و فناوری*، پژوهشکده علم و صنعت، دانشگاه تهران.
- عیوضلو، حسین (۱۳۸۷)، درآمدی بر معرفی ارکان و هسته اقتصاد اسلامی، *مطالعات اقتصاد اسلامی*، سال اول، شماره اول، پاییز و زمستان ۱۳۸۱
- غفاری، هادی (۱۳۸۶)، *نظام اقتصادی در صدر اسلام*، انتشارات پیام نور، چاپ اول.
- گروه مطالعاتی دانشگاه عالی دفاع ملی (۱۳۹۳)، *راهبردهای بهره‌وری و اقتصاد ملی*، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- گروه مطالعاتی دانشگاه عالی دفاع ملی (۱۳۹۴)، *تدوین راهبردهای دفاع اقتصادی در چارچوب اقتصادمقاومتی با تاکید بر تولید ملی*، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.

- گروه مطالعاتی دانشگاه عالی دفاع ملی (۱۳۹۳)، *الگوی اقتصادمقاومی جمهوری اسلامی ایران در برابر تحریم‌های استکبار جهانی*، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- مایر و سیرز، *پیشگامان توسعه*، ترجمه: آفا نظری، حسن (۱۳۹۰)، انتشارات سمت، چاپ اول، مبانی بخش عمومی در اقتصاد اسلامی: ص ۴۵.
- متوسلی، محمد؛ نیکونستی، علی؛ ابوجعفری، روح الله (۱۳۹۴)، *اقتصاد دانش‌بنیان (بررسی نقش فناوری و نوآوری در توسعه اقتصادی)*، انتشارات چشمه، چاپ اول.
- محمدی فاتح، اصغر؛ سبجانی، محمد صادق؛ محمدی، داریوش (۱۳۹۰)، *مدیریت دانش و رویکردی جامع*، تهران، انتشارات بریند پویش، چاپ دوم.
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۹۳-۸۹
- میرانی، نینا؛ شیخ اسمعیلی، سامان؛ میرانی، ولاء (۱۳۹۳)، *بررسی اثرات ابعاد اقتصاد دانش‌بنیان بر رشد تولیدات در ایران، ویژه نامه مدیریت دانش*، سال نهم
- ناظمان، حمید و اسلامی فر، علیرضا (زمستان ۱۳۸۹)، *اقتصاد دانش‌بنیان و توسعه پایدار (طراحی و آزمونیک مدل تحلیلی با داده‌های جهانی)*، *مجله علمی و پژوهشی دانش توسعه*، سال هجدهم، شماره ۳۳.

د. منابع لاتین

- APEC (2000). **Towards Knowledge-Based economies in Apec**, APEC Economic Committee.
- Arnaldo Camuffo, Fabrizio Gerli, Paolo Gubitta, (2012). Competencies matter: modeling effective entrepreneurship in northeast of Italy small firms, *Cross Cultural Management: An International Journal*, Vol. 19 Iss: 1, pp.48 – 66
- Audrey Gilmore , Andrew McAuley, Damian Gallagher , Philippe Massiera, Jordan Gamble , (2013). Researching SME/entrepreneurial research: *Journal of Research in Marketing and Entrepreneurship*, Vol. 15 Iss: 2, pp.87 – 100
- Audrey Gilmore, (2011). Entrepreneurial and SME marketing, *Journal of Research in Marketing and Entrepreneurship*, Vol. 13 Iss: 2, pp.137 – 145
- Austrian Development Agency (ADA) (2011). Good Governance, Federal Ministry for European and International Affairs.
- Călin Gurău, Leo-Paul Dana, Frank Lasch, (2012). Academic entrepreneurship in UK biotechnology firms: Alternative models and the associated performance, *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, Vol. 6 Iss: 2, pp.154 – 168
- Chadee, D. and B. Roxas (2013), Institutional Environment, Innovation Capacity and Firm Performance in Russia, *Critical perspectives on international business vol. 9, no. 1/2* , PP. 19-39.
- Cornell University, INSEAD and WIPO (2013). **The Global Innovation Index 2013: The Local Dynamics of Innovation**, Geneva, Ithaca, and Fontainebleau.

- Cornell University, INSEAD, and WIPO (2014). **The Global Innovation Index 2014: The Human Factor in Innovation**, Fontainebleau, Ithaca, and Geneva.
- Cornell University, INSEAD, and WIPO (2015). **The Global Innovation Index 2015: Effective Innovation Policies for Development**, Fontainebleau, Ithaca, and Geneva.
- *Under the WTO*, Volume 1, No. 1, PP, 5-42.
- Debnath, S. C. (2011). Key Determinants of Economic Incentives and Institutional Regimes to Promote Knowledge-based Economy in East Asia, *Ritsumeikan International Affairs*, 183-229.
- Galina Shirokova, Gina Vega, Liubov Sokolova, (2013). Performance of Russian SMEs: exploration, exploitation and strategic entrepreneurship, *Critical perspectives on international business*, Vol. 9 Iss: 1/2, pp.173 – 203
- Heng ,Low,Hock,Mohd Othman,Nuratika,Fatima,Ralimd,Amran.Iqbald,Muhammad jawad,(2012). Forth pillar in the Tranformation of production Economy to knowledge economy.*procedia-social and Behavioral Sciences*,40,PP530-536.
- Henseler, J., C. Ringle and M. Sarstedt (2015). Testing Measurement Invariance of Composites Using Partial Least Squares, *International Marketing Review*, 1-48.
- INSEAD and WIPO (2012). **The Global Innovation Index 2012: Stronger Innovation Linkages for Global Growth**. Geneva.
- IrajHashi, Besnik A. Krasniqi, (2011). Entrepreneurship and SME growth: evidence from advanced and laggard transition economies, *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, Vol. 17 Iss: 5, pp.456 – 487
- knoema. (2015). **Knowledge Economy Index**, Retrieved from knoema: <http://knoema.com/atlas/topics/World-Rankings/Knowledge-Economy-Index/Knowledge-Economy-Index>
- Mehrara, M. and A. A. Rezaei (2015). Knowledge Economy Index (KEI) in Iran and Comparison with other Countries of Region: the Vision 1404 Document, *International Journal of Applied Economic Studies*, 1-7.
- Schiliro, D. (2012). **Knowledge-based Economies and the Institutional Environment**, *Università degli Studi di Messina*, 1-13.
- TanaChanyatipsakul, WinaiWongsurawat, (2013). Lessons big-company leaders can learn from SME entrepreneurs, *Strategy & Leadership*, Vol. 41 Iss: 4, pp.37 – 40
- Tebaldi, E. and B. Elmslie (2013). Does Institutional Quality Impact Innovation? Evidence from Cross-country Patent Grant Data, *Applied Economics*, 1-32.
- Tocan, M. (2012). Knowledge Based Economy Assessment, *Journal of Knowledge Management, Economics and Information Technology*.
- World Bank (2015). **Doing Business Report**, Washington, D.C: World Bank Group.
- World Economic Forum Annual Meeting(2013). **Resilient Dynamism**, World Economic Forum.

- پیغامی، عادل (۱۳۹۱/۵/۲۵)، اقتصادمقاومتی، قابل دسترسی در: www.farsi.khamenei.ir
- سایت کارآفرین به نشانی: www.naftkarafarin.ir
- سایت رسمی بانک جهانی به نشانی: <http://www.worldbank.org>
- سایت صندوق بین‌المللی پول به نشانی: <http://www.IMF.org>
- سایت <http://www.khamenei.ir>
- سایت مدیریتی ایران احمد ورزشکار،

